

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационния труд на Петя Димитрова Иванова
на тема „РАЗВИТИЕ НА ДЕТСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПЕРИОДА 1944-1990 ГОДИНА – ПЕДАГОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ“
за присъждане на образователно-научната степен „доктор”
по професионално направление 1.2. Педагогика
Рецензент: проф. д-р Виолета Кирилова Атанасова**

Данни за дисертанта

Петя Димитрова Иванова завършва средно образование през 1994 г. в СОУ „Св. Климент Охридски“ в гр. Елхово, а през 1999 г. – висше образование по специалност Политология в СУ „Св. Климент Охридски“. Участва в различни курсове за квалификация. През 2005 г. придобива професионална квалификация „Учител по английски език в среден и горен курс“ в ПУ „Паисий Хилендарски“, а през 2022 г. - III ПКС и професионално-педагогическа квалификация „Учител по информатика и информационни технологии“ в ДИПКУ към Тракийския университет, Стара Загора.

Професионалната реализация на Петя Иванова започва през 2003 г. като технически сътрудник. През 2004 г. година става учител в ПГ „Стефан Караджа“ в гр. Елхово, а по-късно през същата година – в 74 СУ „Гоце Делчев“, гр. София, където с известно прекъсване работи до 2011 г. Оттогава досега работи като старши учител в 30 СУ „Братя Миладинови“. Професионалната ѝ биография се допълва с работа като регионален координатор на проекти по програма PHARE и SPC по оперативна програма „РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА 2007-2013 г.“ и участие в проекти по Erasmus и Erasmus +.

Обща характеристика и съдържание на дисертацията

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем от 230 страници и е структуриран съобразно научните стандарти. Той съдържа увод, три глави, заключение и библиографска справка, разделена на исторически извори и литературни източници. Има и приложение от 191 страници, обособено в отделно тяло. В структурно отношение дисертацията е добре изградена и балансирана.

В увода (с.5-26) авторът обосновава необходимостта от изследването, разкривайки основанията за него. Тази обосновка е изградена и с аргументи от литературния обзор по темата. Уточнен е хронологическият обхват на изследването. Определени са обектът, предметът, целта, задачите, основната теза, методологията и характерът на изследването, използваните подходи и методи. Изяснени са основни категории и понятия, които авторът включва в понятийно-категориалния апарат на изследването. Представена е изворовата му база. В краткия литературен обзор по темата на дисертационния труд („Степен на разработеност на проблема“) се отчитат публикациите на различни автори, като се изтъква идеологическата и политическата обремененост на някои от тях. Уточнена е и структурата на изследването.

В първа глава (с.27-96), озаглавена „Създаване и основни тенденции в развитието на Единната детско-юношеска организация „Септемврийче“ и четите „Чавдарче“ 1944-1947 година“ Петя Иванова проследява развитието на детското движение в България в предходния период – 1878-1944 г., като посочва видовете детски организации и дейностите им и откроява възпитателните им приоритети. Представя създаването на единната детско-юношеска организация „Септемврийче“ и четите „Чавдарче“ през 1945 г., разглежда нормативната ѝ уредба (същност, функции, състав, организационен строеж и принципи на изграждане) и проследява количественото ѝ развитие. Търси връзката на организацията с училището в процеса на обучение, като разкрива различните класни, извънкласни и извънучилищни форми на взаимодействие. Коментира съдържателната насоченост (интелектуално, трудово, патриотично и

интернационално, нравствено, естетическо и физическо възпитание), формите и методите на възпитание в организацията. Изяснява взаимодействието на детските организации с обществено-политическите и културно-просветни организации в България – ОФ, ЕМОС, СРП, БНЖС и др., като посочва неговите цел, форми и методи на реализация.

Във втора глава (с.96-148), аналогично на предходната глава, се проследява „Развитие на Детско-юношеската организация „Септемврийче“ и четите „Чавдарче“ през периода 1948-1968 година“. Посочват се сходствата и различията между извънучилищната дейност преди 1989 г. и след нея. Специално внимание се обръща на пионерските домове като центрове за извънучилищна дейност. Разглеждат се тенденциите в подбора, подготовката и развитието на кадрите в „Септемрийче“ и „Чавдарче“, както и взаимодействието им с другите възпитателни фактори. На фокус са принципите, формите и методите на съвместна дейност на педагогическия колектив и пионерската организация. Коментирани са несъстоятелността, разминаването между теория и практика на детската самодейност и самоуправление в условията на тоталитарна власт.

Глава трета (с.149-201) е посветена на „Развитие на връзката „детски организации – училище – обществено-политически структури“. Възпитателни практики 1969-1990“. Констатират се новите тенденции в обществено-политическото развитие през периода и се отчита отражението им върху дейността на ДПО „Септемврийче“ и четите „Чавдарче“, свързано със структурно-организационни изменения и промени в кадровата политика. Разкриват се съдържанието и организацията на взаимодействието ДПО „Септемврийче“ – ЕСПУ. Представят се възпитателни практики през периода, като във фокуса попадат летните лагери, асамблеята „Знаме на мира“, Движението за техническо и научно творчество. Посочват се обществените организации и движения, с които ДПО „Септемврийче“ си взаимодейства през този период.

В заключението (с.202-209) Петя Иванова откроява тенденциите в развитието на организацията, обобщава изводите и постигнатите резултати от изследването.

Актуалност и научна значимост на проблематиката

Темата на дисертацията не е била предмет на цялостно, системно и задълбочено педагогическо изследване, което дава основание за нейното разработване. В нея са представени и са обяснени факти, които досега не са били обект на научно търсене. За първи път са популяризирани архивни единици, което повишава нейната научна значимост.

Научна осведоменост на автора

Петя Иванова познава изворите и литературните източници по темата и достатъчно пълноценно информационно обосновава тезата си. Литературната справка е значителна – посочени са 150 исторически извори – архивни материали и нормативни документи и 149 литературни източници, от които 142 на български език, 1 на руски език, 6 на английски език (от тях 4 авторски). Тези източници са използвани подходящо в текста за подкрепа на авторовите позиции.

Концептуалност и доказателственост

Основната теза на автора е, че „Развитието на целта, формите, методите и практиките на осъществяваното възпитание в детските организации и съпътстващите ги промени в тяхното взаимодействие с училището и обществено-политическите организации през отделните етапи на изследвания период са следствие от редица фактори, решаващ сред които е срастването на партийната и държавната власт в тоталитарната държава, поставила под пълен контрол формирането на детската личност“. Това се доказва последователно и аргументирано в хода на изследването. Авторът се стреми към обективно

поднасяне на фактите, макар на места да не изразява ясна и категорична позиция по разглежданите въпроси.

Обект, предмет, цел, задачи и методи на изследването

Обектът и предметът са дефинирани правилно като съотношение общо-частно. Те съответстват на темата на изследването.

Целта е адекватна на изследвания проблем и е операционализирана в 9 задачи, които в своята съвкупност обхващат същността на темата и я покриват съдържателно. Методите, използвани за реализация на задачите и целта, съответстват на историко-педагогическия характер на изследването.

Приноси в дисертационния труд

Посочените от автора приноси са коректно представени и са доказателство за значимостта на дисертационния труд. Обобщено те се свеждат до следното:

Дисертационният труд представя първото мащабно, системно и задълбочено проучване на детските организации в България през периода 1944-1990 г. Изведено е общото и особеното в съдържателната насоченост, формите, методите и средствата на възпитание в тези организации. Уточнено е взаимодействието им с другите възпитателни фактори – училище и обществени организации. Изяснени са тенденциите в подбора, подготовката и развитието на кадровия състав на ДПО „Септемврийче“. Направен е опит за съвременна историко-педагогическа интерпретация и обективна оценка на изследваните явления и факти, свързани с дейността на детските организации и положителния опит, който може да бъде пренесен в настоящето.

Публикации по дисертационния труд и автореферат

По темата на дисертационния труд са публикувани 3 студии и 6 статии в научни списания и сборници от научни форуми, 1 от които в съавторство. Публикациите по труда представят съществени моменти от него.

Авторефератът отразява коректно съдържанието и приносите на дисертацията и дава възможност на читателя да добие правилна представа за достойнствата на текста.

Бележки и въпроси по дисертацията

Авторът проявява стремеж към дистанцирано и обективно поднасяне на информацията въпреки нейната идеологическа обвивка, но на места има отстъпление. В зависимост от използваните източници – от преди и след обществено-политическите промени на 10.11.1989 г. – тонът варира между възторжен и критичен. Неравнопоставено представя различните гледни точки за периода 1944-1947 г. – в основния текст – едната – с.49-50, а под черта с дребен шрифт – другата – с. 49.

На места има недоказани твърдения , които вероятно се основават на субективната преценка на авторите на непосочени източници - напр.: „От своя страна децата проявяват съзнателно отношение към конкретната трудова дейност, прилагайки наличните си знания и опит, като реализират определени творчески постижения.“ - с.74, „През периода се правят сериозни опити за преодоляване на формализма и шаблонността“ – с.106, „Девизът („За делото на социализма, за щастието на нашата родина – бъдете готови”) предизвиква вълнение в децата“ – с.153.

Литературният обзор по темата на дисертационния труд е бегло представен.

Въпроси:

1. На с.107 Петя Иванова цитира П. Драганов: „Съдържанието на идейно-политическото възпитание е съобразено с възрастта на децата в организацията (от 7 до 14 години) и се изразява в изграждане на първоначална политическа грамотност“ (Драганов, П., 1979: 7) и архивен документ, според който „Идеологическата подготовка на чавдарчетата и пионерите през разглеждания период има за задача да създава интерес към политическите знания, да ги разширява, да възпитава умение за ориентиране в потока от политическа информация“ (ЦДА, ф. 1053, оп. 1, а. е. 1703, с. 133). Посочените твърдения са

без коментар, което предпоставя въпроса: Каква е авторовата позиция относно идейно-политическото възпитание и идеологическата подготовка на малолетни (7-14-годишни деца)?

2. Авторът посочва УПК-и като положителен пример за взаимодействие на образователната система със заобикалящата я среда, сравнявайки ги с дуалната система на обучение – с.200. Коя е тяхната основна слабост, която довежда до премахването им?

Заклучение

По своята структура и съдържателна същност, научна широта и задълбоченост, трудът на Петя Димитрова Иванова е самостоятелно и оригинално научно съчинение. Авторът демонстрира научна компетентност, прецизност, добросъвестност – качества, необходими за реализацията на целта на научното изследване. Тя използва богат език и научен стил, който ѝ дава възможност успешно да изложи, обоснове и защити своята теза. Дисертационният труд се основава на достатъчна по обем информация, изведена от разнообразни в жанрово отношение източници. Техническото му оформление съответства на стандартите.

Въз основа на проявените качества и умения за задълбочено научно изследване, на доказаните научни приноси и оригинални постижения, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди **образователната и научна степен „доктор”** на Петя Димитрова Иванова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика.

Дата: 10.11.2022 г.

Рецензент: .....

(проф.д-р Виолета К. Атанасова)

